

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-33-446-455

УДК 347.2

М. В. ВЕНЕЦЬКА,кандидат юридичних наук
старший науковий співробітник*

ORCID: 0000-0002-7082-9426

РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ І ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ

Стаття присвячена питанням удосконалення правового регулювання цивільних відносин у Цивільному кодексі України в процесі його рекодифікації із забезпеченням дотримання принципу правової визначеності.

Ключові слова: принцип правової визначеності, право власності, захист цивільних прав.

Maryna Venetska. Recodification of the Civil Code of Ukraine and principle of legal certainty

The article is devoted to improving the legal regulation of civil relationships in the Civil Code of Ukraine in the process of recodification of enforcing the principle of legal certainty.

Key words: principle of legal certainty, property rights, protection of civil rights.

Постановка проблеми. Принцип правової визначеності є однією з основних складових проголошеного Конституцією України принципу верховенства права, що забезпечує точність і неможливість неоднозначного тлумачення правових норм. Одним із основних завдань оновлення (рекодифікації) Цивільного кодексу України має бути всебічне дотримання у правовому регулюванні принципу правової визначеності, що забезпечує передбачуваність правозастосування та сприяє стабільності цивільних відносин та цивільного обороту.

Метою дослідження є дослідження проблем удосконалення правового регулювання цивільних відносин у Цивільному кодексі України в процесі його оновлення в аспекті дотримання принципу юридичної визначеності.

Проблематика якості цивільного законодавства була предметом досліджень багатьох відомих вчених, у тому числі таких, як М. М. Агарков, І. А. Покровський, М. С. Строгович, О. С. Йоффе, Р. О. Халфіна, С. М. Братусь, Д. М. Генкін, Є. О. Суханов, С. С. Алексєєв, В. А. Белов, Р. А. Майданик, О. В. Дзера, В. В. Луць, Я. М. Шевченко, С. І. Шимон та багатьох інших.

Актуальність проблеми полягає в неоднозначності визначення та тлумачення багатьох правових конструкцій у Цивільному кодексі України, що є

* **Venetska Maryna**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

наслідком прогалин або недостатньо вдалого легального унормування цих питань законодавством.

Виклад основного матеріалу. Статтею 8 Конституції України встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Висновком Конституційного Суду України, викладеним у мотивувальній частині Рішення від 11.06.2020 у справі № 7-р/2020¹, визначено, що головною вимогою верховенства права є дотримання принципу юридичної визначеності, що зумовлює однакове застосування норми права, недопущення можливостей для її довільного трактування. У Рішенні від 23.01.2020 у справі № 1-р/2020 Конституційний Суд України зазначив, що «...юридична визначеність передбачає, що законодавець повинен прагнути чіткості та зрозумілості у викладенні норм права. Кожна особа залежно від обставин повинна мати можливість орієнтуватися в тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних юридичних наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права»². Тобто юридична визначеність вимагає, щоб юридичні норми були зрозумілими й точними, а також щоб їхньою метою було забезпечення передбачуваності ситуацій та правовідносин.

На зазначених засадах базується і практика Європейського суду з прав людини. В Україні загальні суди при розгляді цивільних справ мають брати до уваги та застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), оскільки вони були визнані законодавцем джерелом права ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року³.

Усталена практика ЄСПЛ свідчить про те, що основу принципу правової визначеності утворює ідея передбачуваності суб'єктом відносин визначених правових наслідків (правового результату) своєї поведінки, яка відповідає існуючим у суспільстві нормативним приписам. ЄСПЛ у своїх рішеннях неодноразово посилався на необхідність дотримання принципу правової визначеності і розкриває його зміст через формулювання вимог, які він виводить з цього принципу. Однією з таких вимог є вимога про «якість закону» (рішення ЄСПЛ у справі «Толстой-Милославський проти Сполученого Королівства» від 13.07.1995)⁴. Так, закон повинен бути несуперечливим і доступним особі, тобто містити зрозумілі й чіткі формулювання; він має бути передбачуваним, щоб особа могла передбачити наслідки його застосування; норма не може розглядатися як «право», якщо її не сформульовано з достатньою точністю так, щоб громадянин мав змогу, якщо потрібно, з відповідними рекомендаціями, до певної міри передбачити наслідки, що може зумовити вчинена дія (рішення ЄСПЛ у справі «Ольссон проти Швеції» від 24.03.1998)⁵; жодна норма не може вважатися «законом», якщо вона не сформульована з точністю, достатньою для того, щоб надати змогу громадянину регулювати свою поведінку (рішення ЄСПЛ «Фельдек проти Словаччини» від 12.07.2001)⁶;

тлумачення та застосування національного законодавства є прерогативою національних органів, при цьому спосіб, у який тлумачиться і застосовується національне законодавство має призводити до наслідків, сумісних з принципами Конвенції (рішення ЄСПЛ у справі «Шокін проти України» від 14.10.2010)⁷ тощо.

У сенсі наведених вимог принципу правової визначеності найбільш спірним питанням цивільно-правового регулювання відносин власності є сформульоване у ст. 13 Конституції України положення про право власності народу України на природні ресурси, відповідно до якої «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу», яке було відтворене у ст. 318 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), якою український народ декларується як суб'єкт права власності. При цьому відповідно до загальних положень цивільного законодавства, зокрема, закріплених у ст. 2 ЦК України, учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи; держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права також визнаються учасниками цивільних відносин, однак у силу того, що вони виступають у цивільних відносинах в особі своїх органів, тобто юридичних осіб, видається можливим все коло суб'єктів цивільно-правових відносин звести до юридичних і фізичних осіб. Саме з огляду передусім на те, що український народ не є суб'єктом цивільно-правових відносин, у цивільному законодавстві і відсутні цивільно-правові механізми реалізації цього права.

Для надання можливості реалізації суб'єктивного права власності в цивільно-правовому сенсі об'єкт такого суб'єктивного права має бути конкретизованим, індивідуально визначеним, мати просторові і фізичні характеристики та межі. Тобто об'єктом цивільно-правових відносин не може бути земля як така, а може бути лише земельна ділянка, фізично визначена в натурі, що має координати, просторові межі, зареєстрована в земельному кадастрі тощо. Крім того, для українського народу як «власника» відсутні цивільно-правові механізми здійснення правомочностей власника з розпорядження належним йому майном, окрім здійснення їх через посередництво органів державної влади та місцевого самоврядування. Положення про те, що право власності українського народу від імені народу здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування, до речі, прямо вказано в тій же ст. 13 Конституції, що за логічним ланцюгом має привести до висновку про те, що ці природні ресурси знаходяться саме в державній (чи комунальній) власності. Можна, звичайно, як приклад послатись на те, що, наприклад, у Великій Британії також вважається, що всі землі належать короні, однак англосаксонському загальному праву відома конструкція розщепленої власності, яка допускає наявність декількох власників одного й того ж майна. Романо-

германська система права, на якій будується українське цивільне законодавство, такої конструкції не містить, вона допускає можливість існування лише одного власника конкретного майнового об'єкта, відтак, допускаючи існування окремих суб'єктів – власників конкретно визначених об'єктів власності (земельних ділянок, водних об'єктів тощо), існування ще одного власника – українського народу – суперечить основним засадам цивільно-правового регулювання відносин власності. Спроби правознавців наповнити змістом право власності українського народу через іменування його «абсолютним» чи «виключним» навряд чи можна вважати успішними, оскільки вони не наповнені правовим змістом, який би надав можливість відмежувати таку форму власності від інших існуючих форм. Право власності як речове право і так у доктрині цивільного права вважається абсолютним, на відміну від зобов'язальних прав, які вважаються відносними; виключними правами в цивільному праві визнаються права інтелектуальної власності, відтак, застосування цих термінів до права власності може призвести тільки до термінологічної плутанини.

Видається можливим додати, що за відсутності механізмів реалізації проголошеного права воно залишається декларативним, не відповідає принципу правової визначеності та не сприяє ефективності правового регулювання. Говорити про власність українського народу на землю та інші природні ресурси у цивільно-правовому сенсі не видається можливим. Воно може визнаватись таким лише в сенсі конституційного права державно-правового визнання суверенітету, панування українського народу над своєю територією, і, очевидно, саме з таких позицій має бути сформульоване в основному законі країни. Тож, як убачається, ця ст. 318 має бути виключена з ЦК України.

Один з основних принципів цивільного права – принцип всебічної охорони права власності набув відображення в ст. 41 Конституції України, яка визначає окремі форми власності, – в окремих статтях згадуються державна (ст. 41), комунальна (ст. 142, 143) та приватна форми власності (ст. 41), однак не у вигляді саме чітко визначених форм власності. У Цивільному кодексі цілком обґрунтовано відсутнє визначення форм власності, оскільки завданням цивільного законодавства є визначення правового режиму майна, а питання визначення форм власності, безперечно, має бути вирішено на конституційному рівні. Беззаперечним положенням є визнання того, що власність є економічною категорією, і форма власності визначає способи закріплення належності матеріальних благ певним конкретним суб'єктам, способи присвоєння; а економічні форми власності опосередковуються правовими формами власності, у тому числі правом приватної, державної та інших форм власності. Відтак, визначення форм власності є необхідною засадою для цивільно-правового регулювання відносин власності.

На даний час загальноприйнятим у теорії права є визнання існування державної (як загальнодержавної власності), комунальної (як власності громад

адміністративно-територіальних утворень) та приватної (як власності юридичних і фізичних осіб) форм власності.

Дискусійним у теорії права залишається питання існування колективної форми власності. Підґрунтям для цього до прийняття ЦК України слугували положення ст. 20 чинного на той час Закону України «Про власність», згідно з якою суб'єктами права колективної власності визнавались «...трудові колективи державних підприємств, колективи орендарів, колективні підприємства, кооперативи, акціонерні товариства, господарські товариства, господарські об'єднання, професійні спілки, політичні партії та інші громадські об'єднання, релігійні та інші організації, що є юридичними особами». ЦК України врегулював питання форми власності юридичних осіб приватного права, визнавши їх суб'єктами права приватної власності; у ЦК України взагалі не існує поняття «колективної власності». Наразі спектр наукових позицій поширюється від повного заперечення її існування до необхідності її широкого визнання, включаючи віднесення до різновиду колективної не лише власності корпоративних утворень, а й комунальної власності.

Доречним також видається звернути увагу на те, що форма колективної власності відома багатьом національним правовим системам, хоча в економічній літературі до колективної форми власності, що нібито існує в розвинених західних країнах, часто відносять такі форми власності, які не є колективною власністю з правової точки зору, наприклад, партнерську, кооперативну, навіть акціонерну, коли частина акцій передається у власність працівників тощо.

Не будучи прихильником визнання та значного поширення колективної власності, видається можливим визнати існування такої форми власності для дуже обмеженої сфери її застосування, зокрема, як форми власності громадських організацій, благодійних фондів, професійних спілок, політичних партій та релігійних організацій. При цьому слід підкреслити, що в даному випадку колективна власність має доктринально тлумачитись та легально визначатись як різновид приватної власності, основною характерною відмінною ознакою якої має визнаватись неможливість її поділу на частки (паї, внески і т. п.), виділу часток і взагалі недопущення будь-якої форми присвоєння такої власності конкретними особами, окрім власне чітко визначеного обмеженого кола громадських об'єднань. Слід зазначити, що фактично такий правовий режим майна вже визнаний українським законодавством для вищевказаних юридичних осіб. Також слід зауважити, що всі такі організації існують як юридичні особи і наразі визнаються такими, що діють як юридичні особи приватного права, і нагальної власне суто правової потреби у визнанні за ними іншої форми власності немає. На нашу думку, це питання потребує зваженого підходу, оскільки є достатньо проблематичним навіть не з правової, а з ідеологічної точки зору.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» від

20.09.2019 р.⁸ до ЦК України було впроваджено право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором (§ 8 гл. 49). При цьому ч. 2 ст. 316 ЦК України право довірчої власності визнається особливим видом права власності, яке виникає внаслідок закону або договору, та конкретизоване ч. 2 ст. 597-1 ЦК України як спосіб забезпечення виконання зобов'язань, що є різновидом права власності на майно, за яким кредитор, який отримав майно у довірчу власність, не має права самостійно відчужувати таке майно, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому законом. Крім того, режим довірчої власності не поширюється на плоди, продукцію та доходи, одержані від використання об'єкта довірчої власності, якщо інше не зазначено у договорі про встановлення довірчої власності (ч. 3 ст. 597-2 ЦК України).

Щодо запозичення поняття довірчої власності як виду права власності з правової сім'ї англійського загального права слід підкреслити, що правова система окремої держави є, мабуть, найбільш національною інституцією, яка не піддається прямому і безпосередньому запозиченню. Навіть однакові за найменуваннями поняття та категорії права у різних національних правових системах часто мають різний зміст і наповнення. Саме це і трапилось з впровадженням довірчої власності у цивільне законодавство України. Довірча власність у англо-американській системі права встановлюється в інтересах визначеного бенефіціара, який не має жодних повноважень власника, окрім отримання доходу від власності, і всі повноваження власника має довірчий власник. У нашому випадку довірча власність є способом забезпечення зобов'язання і довірчий власник має лише повноваження на користування об'єктом довірчої власності і його право розпорядження обмежене лише правом звернення стягнення на нього. Тобто така довірча власність у розумінні західної правової конструкції не є ні власністю, ні фідучією. Передбачуваним наслідком впровадження такої конструкції способу забезпечення виконання зобов'язання стануть дискусії з приводу того, чи є такий спосіб забезпечення зобов'язальним чи речовим – на кшталт безкінечної дискусії щодо правової природи застави. І хоча і застава, і довірча власність як способи забезпечення зобов'язань мають певні характерні ознаки речових прав (право слідування тощо), вони позбавлені основної характерної ознаки речових прав, якою є абсолютність таких прав, оскільки їм протистоїть не «всі і кожний», а конкретний суб'єкт, тобто це – відносні, зобов'язальні відносини, і захищаються вони не речовими, а зобов'язальними позовами.

Всіляко підтримуючи мету цивільного законодавства, спрямовану на підвищення гарантій захисту прав кредиторів, та не заперечуючи доцільності впровадження такого ефективного засобу їх забезпечення, у сенсі необхідності дотримання принципу правової визначеності, доречним видається питання – чи не видається доцільним для досягнення поставленої мети застосуван-

ня існуючих у національному праві конструкцій – зокрема, умовного правочину.

Актуальною проблемою удосконалення цивільного законодавства в аспекті дотримання принципу правової визначеності є і проблема способів захисту цивільних прав та інтересів. Право на захист своїх цивільних прав та охоронюваних законом інтересів є одним із найважливіших прав суб'єктів цивільних правовідносин. Відповідно до ст. 15 ЦК України кожна особа має право на захист свого охоронюваного законом інтересу, а також цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорування. Розбудова громадянського суспільства, формування ринкової економіки та поява великої кількості комерційних організацій та інших юридичних осіб, що будують свої відносини на основі приватноправових принципів, надали нового поштовху проблемі забезпечення прав і законних інтересів учасників майнового обороту. Необхідність безперешкодного здійснення цивільних прав, забезпечення відновлення порушених прав, їхнього судового захисту визнається одним з основних принципів, на яких ґрунтується цивільне законодавство.

Цивільно-правовою доктриною право на захист розглядалось тривалий час лише як один з елементів (правомочностей) будь-якого суб'єктивного цивільного права – поряд з можливостями для управомоченої особи здійснити право своїми власними діями та правом вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи, – що впливає із самої його природи, і яке обов'язково охоплює можливості правоохоронного порядку. Однак через те значення, що надається захисту прав суб'єктів цивільних правовідносин в умовах правової держави, право на захист останнім часом дедалі частіше стало розглядатись і як самостійне суб'єктивне право, що має специфічний зміст. Такий підхід відповідає й загальнотеоретичному розподілу правових відносин на регулятивні та охоронні. Відтак право на захист можна розглядати як суб'єктивне цивільне право, що являє собою юридично закріплену можливість управомоченої особи використовувати спеціальні засоби правоохоронного характеру.

Суб'єктивні цивільні права, що належать учасникам майнового обороту, повинні бути не тільки реально здійсненими. Суб'єкти цих прав повинні бути наділені можливостями по припиненню порушення прав, їхньому відновленню, компенсації всіх втрат, викликаних таким порушенням суб'єктивних прав. Як зазначав В. П. Грибанов, «...безспірним та загальновизнаним ... є положення про те, що, визнаючи за тією чи іншою особою певні суб'єктивні права та обов'язки, цивільне законодавство надає управомоченій особі і право на їх захист. ...суб'єктивне право, надане особі, але не забезпечене від його порушення необхідними засобами захисту, є лише декларативним правом»⁹.

Суб'єктивне цивільне право підлягає захисту, а носій цього права повинен мати відповідні правомочності щодо його захисту за допомогою перед-

бачених законодавством засобів. Такі правомочності є одним з елементів суб'єктивного цивільного права (включаючи зобов'язальне право, що виникло з договору), що проявляється в ситуаціях, коли має місце порушення, невизнання або оспорювання права управомоченої особи.

Захист суб'єктивних цивільних прав і охоронюваних законом інтересів здійснюється в передбаченому законом порядку – через застосування належних форм, засобів і способів захисту. Право на захист особа здійснює на власний розсуд. При цьому нездійснення особою права на захист не є підставою для припинення цивільного права, що порушене, крім випадків, встановлених законом. Право на захист надає управомоченій особі три групи можливостей: по-перше, самозахисту майнових і немайнових прав і інтересів; по-друге, застосування до недобросовісного контрагента так званих заходів оперативного впливу і, по-третє, звернення до компетентних державних органів за захистом свого права з вимогою застосування до правопорушника заходів державно-примусового характеру¹⁰.

Цивільним кодексом України (ст. 16) достатньо чітко визначені способи судового захисту цивільних прав та інтересів; встановлено також, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. Однак вважаємо, що встановлення цілком конкретних способів захисту порушеного права є певною мірою анахронізмом, який на практиці може призвести до відмови у захисті порушеного права лише з підстав відсутності такого способу захисту у встановленому законом переліку, прикладом чого може слугувати п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними», в якій Пленум Верховного Суду України безпідставно дійшов висновку, що «...вимога про визнання правочину (договору) неукладеним не відповідає можливим способам захисту цивільних прав та інтересів, передбачених законом. Суди мають відмовляти в позові з такою вимогою»¹¹. Необхідно особливо наголосити, що такий висновок Верховного Суду видається достатньо сумнівним ще й з огляду на те, що, як убачається, такий позов є окремим випадком визначеного ст. 16 ЦК України способу захисту як визнання права, тобто визнання його наявності чи відсутності.

Безумовно, сучасне цивільне законодавство романо-германської системи права вже доволі далеко відійшло від жорсткого формалізму римських позовів, однак, на нашу думку, на даному етапі розвитку суспільства і законодавства, можливо, більш доречною і логічною була б відсутність закритого переліку способів захисту порушених прав і охоронюваних законом інтересів, з визнанням можливості обрання таких способів захисту порушеного права, що не суперечать закону та договору. Адже відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі – без винятку і без визначення способів звернення до суду. Окрім швидкої появи нових об'єктів права, нових відносин і зв'язків, викли-

каних загальною глобалізацією як економіки, так і суспільства в цілому, для цього існує і цілком формально-юридична підстава – ратифікація Україною законом від 17 липня 1997 року Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод¹². З часу приєднання до зазначеної Конвенції остання стала частиною національного законодавства України і відповідно до ч. 2 ст. 10 ЦК України «...якщо у чинному міжнародному договорі України, укладеному у встановленому законом порядку, містяться інші правила, ніж ті, що встановлені відповідним актом цивільного законодавства, застосовуються правила відповідного міжнародного договору України». Водночас ч. 1 ст. 6 Конвенції «право на справедливий суд», якою визначено, що «...кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...», жодним чином не обмежуються способи захисту порушеного права, відтак це положення не можна тлумачити ніяким іншим чином, ніж як таке, що свідчить про гарантоване право особи звернутись до суду з будь-якою вимогою «щодо його прав та обов'язків цивільного характеру». Очевидно, єдиним обмеженням для обрання способу захисту порушених прав та інтересів особи, яке може встановити законодавець, є відповідність обраного способу захисту, що не суперечить закону і договору, змісту порушеного права; другим суттєвим обмеженням захисту порушеного права може вважатись наявність відповідного правового механізму для реалізації прийнятого судового рішення.

Висновки. Наведені проблеми унормування окремих видів відносин у Цивільному кодексі України дають підстави для твердження про необхідність удосконалення підходів до формулювання норм основного цивільного закону в процесі його оновлення з метою дотримання принципу правової визначеності.

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/485831___653904. 2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VIII. 3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260. 4. URL: <https://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/tolstoj-miloslavskij-protiv-soedinennogo-korolevstva-tolstoj-miloslavsky-v-the-united-kingdom-postanovlenie-evropejskogo-suda/>. 5. URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/09/olsson-protiv-shvetsyy/>. 6. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO0315.html. 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text. 8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні: Закон України від 20.09.2019 року. *Відомості Верховної Ради*

України. 2019. № 46. Ст. 299. 9. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. Москва: Статут, 2008. С. 104. 10. Гражданское право: учебник / под ред. Е. А. Суханова. Москва: БЕК, 2008. С. 159–160. 11. *Вісник Верховного Суду України*. 2009. № 12. 12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

References

1. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 55 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) statti 375 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/485831_653904. [ukr]. 2. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 49 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen rozdilü I, punktu 2 rozdilü III «Prykintsevi polozhennia» Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pensiinoho zabezpechennia» vid 2 bereznia 2015 roku № 213-VIII. [ukr]. 3. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2006. № 30. St. 260. [ukr]. 4. URL: <https://europeancourt.ru/reseniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/tolstoj-miloslavskij-protiv-soedinennogo-korolevstva-tolstoy-miloslavsky-v-the-united-kingdom-postanovlenie-evropejskogo-suda/>. [rus]. 5. URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/09/olsson-protyv-shvetsyy/>. [ukr]. 6. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO0315.html. [ukr]. 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text. [ukr]. 8. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo stymuliuвання investytsiinoi diialnosti v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 20.09.2019 roku. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2019. № 46. St. 299. [ukr]. 9. Hrybanov V. P. Osushchestvenye y zashchyta hrazhdanskykh prav. Moskva: Statut, 2008. S. 104. [rus]. 10. Hrazhdanskoe pravo: Uchebnyk / pod red. E. A. Sukhanova. Moskva: BEK, 2008. [rus]. 11. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*. 2009. № 12. S. 159–160. [ukr]. 12. Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. Ratyfikovano Zakonom Ukrainy № 475/97-VR vid 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. [ukr].

Maryna Venetska. Recodification of the Civil Code of Ukraine and principle of legal certainty

The article deals with the issues of improving the legal regulation of civil relations in the Civil Code of Ukraine in the process of its recoding with ensuring compliance with the principle of legal certainty, which is one of the main components of the principle of the rule of law. It is argued that one of the main tasks of updating (recoding) the Civil Code of Ukraine should be full compliance with the principle of legal certainty in legal regulation, which ensures predictability of law enforcement and promotes stability of civil relations and civil turnover.

Problems of legal regulation of property rights, forms and types of property rights, in particular, collective ownership, are considered. Particular attention is paid to the introduction of trust property as an effective way to ensure the rights of creditors.

Problems of protection of civil rights are considered and the position on necessity of refusal of the closed list of ways of judicial protection of civil rights and the interests protected by the law is argued.

Key words: principle of legal certainty, property rights, protection of civil rights.